

Den tungsindige helt

»Da Thor nu stille sad, og endt var Kampen,
Da steeg en langsom Røg af Jetteblodet,
Og hvid og tyk opløftede sig Dampen.

Da skiælved Loke brat og tabte Modet,
Thi midt i stærke pludselige Taage
Der steeg en Skikkelse med Slør om Ho'det«.

Disse dramatiske og billedladede strofer af Adam Oehlenschläger er motivet for et stort maleri (189,5 × 243 cm) af Andreas Ludvig Koop i Kunstakademiets besiddelse, inv.nr. KS 104 (fig. 1).

De citerede linier indgår i digtet *Volas Spådom*, i *Nordens Guder* fra 1819.¹ Oehlenschläger skildrer Thor efter kampen mod jætterne i Utgård, hvor han har tilbageerobret hammeren. Vølven (Vola) viser sig for Thor og varsler om Ragnarok med Asernes undergang og Lokes straf, men også om en ny jord, Gimle og Alfaders styre.

For at forstå billedets stemning må man også læse slutningen på det foregående digt i *Nordens Guder: Hammeren hentes*, der skildrer blodbadet i Utgård, da den rasende Thor med sin genfundne hammer har nedlagt alle jætterne:²

»Nu blev det tyst
Som paa en Kyst,
Hvor Storm og Hav
Sank hen til Ro;
Thor stirred mørk
Som i en Ørk,
Og alt var dødt
I skumle Bo.

...

Som Løven naar
Dens Harm forgaaer,
Den seer ei grum
Paa Ligets Blod;
Sagtmodig, fri
For Raserie,
Den sørger stum
Med Ædelmod:

1. Adam Oehlenschläger: *Nordens Guder. Et episk Digt*, Kbh. 1819, s. 376-88.

2. Oehlenschläger, *op.cit.*, s. 374-75.

Saa stirred nu Thor, han fatted sig først,
Tungsindig han stod og grubled en Stund.
Men Loke, som Lossen, med grusomme Tørst
Sig slikked med Grin om den blodige Mund«.

DEN TUNGSINDIGE HELT

Koops mørke maleri skildrer Thor, der sidder på en af de Goliath-lignende nyslagtede jætter. En anden død jätte ses i baggrunden, lige så grå og stenagtig som klipperne, der danner repoussoir i forgrunden. Ved siden af Thor ligger hans tjenestedreng Tjalve (Tialf) blidt sovende med hånd under kind («Dybt ved hans Side slumred Tialf«), en rolig, uskyldig modsætning til den dystert lyttende Thor, som er vendt mod Vølven. Med manende udstrakt arm viser hun sig halvt i de lysende dampe, som lige lader ane hendes guldbroderede lyseblå bæltebånd. »Biergets Frue«, »høi som Hallen« og »bleg som Døden« stiger ifølge Oehlenschläger op mellem bjergene i morgenrøden og bringer alvorligt og medlidende sine skæbnesvangre varslere. Til venstre i baggrunden ses Loke som en mørk skikkelse, der

Fig. 1. Andreas Ludvig
Koop: *Volas spådom*. 1823.
Maleri. Kunstakademiet.
Fot. Jørgen Watz.

3. *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*, 63. årg., nr. 117, den 21. maj 1821. *Danske Statstidende* nr. 41, den 21. maj 1821. *Dansk Literatur-Tidende* nr. 19, 1821, s. 17-19. Om Collins initiativ, se *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* nr. 45, den 5. juni 1821. Om konkurrencen, se også bl.a. Victor Freund: *Hermann Ernst Freunds Levned*, Kbh. 1883, s. 80-82 og Kasper Monrad: *Ragnarokfrisen af H. E. Freund*, Kbh. 1986, s. 26-27. Hans Edvard Nørregård-Nielsen: *Omkring Loke. Arbejder af Hermann Ernst Freund*, Kbh. 1986, s. 19-24. KBs håndskriftsamling, *Add.* nr. 257 *Fol.*, nr. 7 (16/6 1821), nr. 8 (2/7 1821) Collin til Freund. Finn Magnusen: *Den ældre Edda*, I, Kbh. 1821.

4. Se bl.a. P. Johansen: *Nordisk Oldtid og dansk Kunst*, Kbh. 1907, s. 49-51. Kunstakademiets forhold til striden om den nordiske mytologi behandledes nærmere af nærværende artikels forfatter i et indlæg ved Clara Lachmann-symposiet i Oslo 14.-17. april 1988 der vil blive udgivet i en publikation under forberedelse.

5. Rudolf Hjärne: *Götiska Förbundet och dess hufvudmän*. I, Stockholm 1878, s. 55-66, 187-89. Ragnar Josephson: *Fogelbergs nordiska gudar*, *Nationalmusei årsbok*, IV, 1922, s. 96-97. Arne Brenna: *Christen Købkes portræt af Hermann Ernst Freund*, *Kunstmuseets årsskrift*, LVIII, 1971-1973, 1974, s. 63.

6. J. M. Thiele: *Thorvaldsen i Rom. 1819-1839*. II, Kbh. 1854, s. 113.

7. John Böttiger: *Bengt Erland Fogelberg*, Stockholm 1880, s. 53. *Förteckning öfver de af svenska konstnärer och konstalskare på Götiska Förbundets inbjudning, uppställda konstarbeten*, Stockholm 1818, s. 9, nr. 94. Selve tegningen er forfatteren ubekendt.

med ansigtet vendt mod Vølven drager bort i modsat retning, tilsyneladende vadende i det hav, som morgenrøden viser sig over.

Billedets forhistorie er følgende. Den 21. maj 1821 indeholdt *Adresseavisen* og *Danske Statstidende* en bekendtgørelse dateret 19. maj: »Den Interesse, som den gamle nordiske Mythologi har vakt, og det Lys, hvori den ved mange skarpsindige Mænds udbredte og dybtgaaende Undersøgelser er bleven sat, har frembragt hos Flere det Ønske, at og dannede Kunstnere ville forsøge at behandle derhen hørende Æmner ... For at opmuntre hertil er sammenskudt en Sum af 200 Specier, som er bestemt til Præmier for saadanne Kunstarbejder«. Der blev udskrevet tre slags opgaver: 1) »Haandtegninger af mere omfattende Composition, hvortil Sujettet er taget af den nordiske Mythologie, og saaledes udarbejdede, at de kunde udføres i et Malerie« med første og anden præmie (50 og 25 specier), 2) kompositioner beregnet til relieffer, med to tilsvarende præmier, og 3) tegninger til enkelte figurer fra den nordiske mytologi, med to mindre præmier (30 og 20 specier). Tegningerne skulle inden 1. maj 1822 indsendes til Det skandinaviske Litteraturselskab, »som har erklæret sig villigt til at modtage dem, og at besørge Præmierne udbetalte«. Også *Dansk Literatur-Tidende* bragte meddelelsen. Jonas Collin var kommet med ideen til konkurrencen i december 1820 og sendte selv indbydelsen til H. E. Freund i Rom den 16. juni 1821 for at tilskynde ham til at gå i gang med de nordiske motiver efter skuffelsen over at se apostlene til Frue Kirke bestilt hos Thorvaldsen. Collin forsynede også Freund med litteratur om emnet. Af hans brev til Freund den 2. juli fremgår det, at han har sendt første bind af Finn Magnusens oversættelse af *Den ældre Edda* fra 1821 og Oehlenschlägers *Nordens Guder* fra 1819.³

Konkurrencen blev udskrevet i en periode, hvor der blussede en heftig debat om den nordiske mytologis anvendelighed i billedkunsten. Den kom til at virke som ved på bålet.⁴ Det svenske Götiska Förbundets konkurrencer 1817, 1818 og 1820 må have været en inspiration.⁵ Akademiets præsides, prins Christian Frederik, talte varmt for konkurrencen i et brev til Thorvaldsen den 12. august 1821, hvor han også ytrede ønsket om, at Thorvaldsen indsendte tegninger hors de concours.⁶ Det reflekterede »den danske Phidias« tilsyneladende ikke på, men han har muligvis bidraget til at gøre konkurrencen kendt i den danske kunstnerkoloni i Rom, da han var vendt tilbage i december 1821 efter sit ophold i Danmark. Interessen for den nordiske mytologi i Rom kan også være blevet stimuleret af, at Bengt Fogelberg i november 1821 sluttede sig til den skandinaviske kreds. Han havde deltaget i Götiska Förbundets udstilling i 1818, bl.a. med en tegning af *Thor i hvilande ställning sedan han besegrat Jättarne*.⁷

Andreas Ludvig Koop kom til Rom i 1821. Han var rejst fra Kø-

Volas Spådom
 (Jee Oehlenschlägers Digt: Nordens Guder.)

benhavn den 3. juli 1821 og kendte således konkurrencen hjemme-fra. »Den unge talentfulde Maler«, som der stod i *Dagen* ved omtalen af Koops afrejse fra København, havde været elev på Kunstakademiet, hvor han 1819 og 1820 erhvervede den lille og den store sølv-medalje i Modelskolen. Han forsøgte aldrig at konkurrere om guld-medaljen og udelukkede sig dermed fra Akademiets rejsestipendium som historiemaler. Rom-rejsen blev delvis finansieret af Fonden ad Usus Publicos, som siden trofast understøttede ham. I København havde Koop dyrket de nordiske motiver, om end ikke selve mytologien, idet han i 1818 udstillede *Signe og Habor* efter Suhms historiske fortælling. Koop havde lejlighed til at høre Finn Magnusens forelæsninger om nordisk mytologi på universitetet 1815-17 (som Eckersberg og muligvis også Freund gjorde det) og i 1819-21 hans forelæsninger på Kunstakademiet.⁸

Både Freund og Koop deltog i konkurrencen ligesom J. L. Lund i København. De indsendte arbejder blev 1822 bedømt af Jonas

Fig. 2. S. H. Petersen efter A. L. Koop: *Volas spådom*. 1822. Stik. Den kongelige Kobberstiksamling. Fot. Hans Petersen.

8. *Dagen*, nr. 160, den 6. juli 1821. Weilbachs *Kunstnerleksikon*. II, Kbh. 1949. *Fonden ad Usus Publicos. Aktmæssige Bidrag til Belysning af dens Virksomhed*. II, Kbh. 1902, s. 331, 381-82, 474, 488; III, Kbh. 1947, s. 20, 138, 179, 256-57, 642, 656. *Fortegnelse over de ved det kgl. Academie for de skønne Kunster udstillede Kunstsager*, Kbh. 1818, nr. 32. Om indflydelse fra Finn Magnusens forelæsninger, se Emil Hannover: *Maleren C. W. Eckersberg*, Kbh. 1898, s. 133, K. Monrad, *op.cit.* (note 3), s. 26.

Collin, historikeren P. E. Müller, Oehlenschläger og fra Akademiet C. F. Hansen, C. A. Lorentzen, Eckersberg og G. F. Hetsch. Koops *Vola der åbenbarer sig for Thor* belønnedes 12. juni med 2. præmien for et malet udkast til et maleri. (J. L. Lund fik 1. præmie for *Balder og Mimer hos nornerne*, mens Freund blandt billedhuggerne fik 1. præmie for samme motiv og delte præmierne for udkast til gudefigurer med Koop). Friends arbejder og Koops *Thor* blev stukket af S. H. Petersen i 1822 med udtrykkelige henvisninger til Oehlenschlägers *Nordens Guder*⁹ (fig. 2). Det vides ikke, om Koops malede skitse er bevaret.

Det er karakteristisk, at både Koop og Freund foretrak Oehlenschlägers fremstilling af den nordiske mytologi frem for Finn Magnusens. Magnusens Edda-udgave forsyner de forskellige kvad med grundige indledninger og noter, hvor der argumenteres for og imod og gives talrige lærde associationer. Men Oehlenschlägers episke digt skildrer i begejstrede afvekslende rytmer en sammenhængende historie, der når sit klimaks med Vølvens spådom om Asernes undergang og genfødsel.

Præmien blev en tilskyndelse for Koop til at gå videre med emnet. Allerede i sommeren 1822 malede han en skitse, som omtales i et brev fra Freund til Jonas Collin den 23. november 1822 med tilføjelsen: »Han har stor Lyst til at udføre samme Skitse i stort Maal, dersom den kunde anvendes til Slottet. Han angiver en Størrelse af 11 og 13 Fod, som den mest ønskelige for ham«. ¹⁰

Det er forståeligt, at danske kunstnere i disse år så hen til C. F. Hansens nye Christiansborg som en velkommen mulighed for monumentale udsmykningsopgaver, og at de dermed tilskyndedes til at behandle nationale og nationalmytologiske emner. Selv om Koop ikke fik nogen bestilling til Christiansborg, gav han sig i lag med at male et stort billede efter skitsen, om end det blev mindre end 11 × 13 fod (341 × 403 cm). Man kan følge dets vej fra Rom til Charlottenborg i de danske aviser. I *Literatur-, Kunst- og Theater-Blad* meddeltes 9. januar 1824: »Vor talentfulde Landsmand, Historiemaler A. L. Koop i Rom, har iblandt andet nylig fuldendt ... et stort mythologisk Malerie: Volas Spaadom, for hvis Skizze han, som bekendt, modtog en Præmie af det Selskab af Kunstyndere, der havde forenet sig for at opmuntre til Udførelsen af Sujetter af den nordiske Mythologie. Formedelst de Vanskeligheder, Transporten medfører, er det imidlertid uvist, om disse Stykker vil komme saa betimeligen hertil, at man vil kunne vente at see dem ved dette Aars Udstilling paa Kunstakademiet«. Den 24. april blev Koops billede igen omtalt i samme blad, denne gang i forbindelse med en hård kritik af Koops udstillede portræt af »Dr. Holm« på Charlottenborgudstillingen: »Intet skulle imidlertid glæde Anm. meer, end om denne Kunstners, efter Forlydende, hertil forventede store Malerie,

9. Om dommere, indsendte projekter og vindere, se *Dansk Literatur-Tidende* nr. 28, 1822, s. 440-44. *Den kongelige Kobberstiksamling*, Dansk grafik, 730, nr. 9-16.

10. V. Freund, *op.cit.* (note 3), s. 277.

maatte vise Fuldkommenheder, som dette uheldige Arbeide mangler.«

Kritikken af Koop blev imødegået i satirisk form den 8. maj, hvor det også meddeltes, at *Thors Kamp med Jetterne* ventes hver dag. Det anføres til støtte for Koop, at både Freund, P. O. Brøndsted og Vincenzo Camuccini har udtalt sig fordelagtigt om ham, og som triumf gengives en anbefaling fra Thorvaldsen, endda dateret på hans egen fødselsdag den 19. november 1823. (I Thorvaldsens Museum findes anbefalingens forlæg, der ikke er skrevet med Thorvaldsens hånd og i øvrigt dateret 15. november 1823).¹¹ I Thorvaldsens skrivelse, der er foranlediget af Koops ansøgning til Fonden ad Usus Publicos om støtte til fortsat ophold i Rom, omtales *Thor* igen. »To historiske Compositioner: Christus i Gethsemane og Thors Seier over Jetterne, som Hr. Koop har udført i år, vidne om et ualmindeligt Talent. Især maa jeg rose Hr. Koops Flid og sande Iver for Kunsten, da han har maattet udarbeide disse Sujetter under meget ugunstige Omstændigheder«.

Skønt *Thor* ikke nåede forårets Charlottenborg-udstilling, blev billedet dog udstillet i 1824, som det meddeles i en notits i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 31. august 1824.¹² I *Selskabet den bestandige borgerlige Forenings* lokaler på Østergade åbnede nemlig den 31. august en udstilling af arkitekturtegninger af O. I. Schmidt og »Malerier af forskellige Konstnere. Blandt de sidste findes Koops fra Rom hjemsendte Malerier, som, formedelst Ophold paa Søen, kom for sildigt til Konstakademiets Udstilling.«

Først næste år kom *Thor* med på Akademiets udstilling, mærkeligt nok uden for katalog. Men billedet blev anmeldt i *Kjøbenhavns Morgenblad* den 12. april 1825: »Af Hr. Koop er fra Rom indsendt et stort Malerie, som forestiller Volas Spaadom til Thor efter hans Seier over Jetterne. For den store Mængde, som ene har Øie for Coloritten, har dette Stykke flere tiltrækkende Sider; ogsaa er denne i Henseende til Udtrykket i et saadant Emne af Vigtighed, og har hos Hr. Koop meget heldige Steder, f.Ex. i den mystiske Svolvdamp, der omhyller Vola, og i nogle af de ihjelslagne Jetter. Ei heller mangler dette Malerie Udtryk i flere af selve Figurerne, men uheldig har Hr. Koop været i det indbyrdes Forhold af disse. Ligesom Her Kùchler i sin Skirner maaskee har gjort for liden Modsætning, har Hr. Koop i dette Arbeide gjort alt for Store. Ved Siden af den vældige og stolte Thor fremkommer den sovende Thjalfe meget for spæd og lille. Vola, der, i Henseende til Udtrykket, er af Fortjeneste, harmonerer i Størrelse med Thjalfe. Loke, som vel sees paa en anden Plan, er dog ogsaa, i Forhold til Thor og Jetterne, altfor afvigende.«

Efter omtalen af et andet billede af Koop: *Kristus i Gethsemane*, tilføjes: »Endnu sporer man ikke i disse Arbeider Virkningen af de romerske Tegneakademier; men da de ere malede ei længe efter

11. Thorvaldsens Museum brevarkiv, mp. 28, nr. 67.

12. Forf. har fået denne henvisning fra Weilbachs Arkiv.

Fig. 3. A. Flint efter Thorvaldsen: *Hjalmar og Ingeborg*. Illustration på titelbladet til Peter Friederich Suhms samlede Skrifter, 14. del. København 1798.

Kunstnerens Ankomst til Rom, og man roser hans Flid og senere Arbejder, maa man ikke opgive Haabet om i det Følgende at faae denne gavnlige og fornødne Virkning at see.« Kort sagt, koloritten og »udtrykket« roses, mens kompositionen og tegningen betragtes med forbehold.

Efter udstillingen 1825 blev det store, uhandlelige maleri formodentlig stillet til side på Charlottenborg, hvor det er blevet stående efter Koops død i Rom 1849. Det nævnes ikke i Akademiets inventarier før i en udateret maskinskrevet fortegnelse over malerier på Akademiets loft, hvor der med håndskrift er tilføjet som nr. 19: »C. A. Koop: Thor i Underverdenen. 1825«. På grundlag af nummereringen og sammenstillingen med andre sager kan det »Maleri«, som omtales i »det lille Værelse over Bibliotheket« og på »Udstillingsloftet« i inventarier 1887/9, 1890 og 1896 også identificeres som Koops billede.¹³ Det vil sige, at maleriet er blevet flyttet over i den nye udstillingsbygning fra selve Charlottenborg slot. I slutningen af 1920'rne blev billedet deponeret i Byretten, hvor dets dystre stemning måske blev anset for passende. Maleriet blev returneret til Akademiet i 1983.

13. *Kunstakademiets Arkiv* (RA) 8.2.12 (udat. maskinskrevet fortegnelse), 8.2.8 (inv. 1887/9, upag.), 8.2.6 (inv. 1890, s. 60 nr. 19), 8.2.9 (inv. 1896, s. 59 v. nr. 15).

Koops skildring af Thor og Vola havde ændret sig afgørende fra 1822-skitsen til det store billede, som ifølge Thorvaldsens oplysning i anbefalingen var fuldført i 1823. Den mellemliggende skitse fra

1823, som omtaltes af Freund, kendes ikke. Sammenligner man S. H. Petersens kluntede stik med Akademiets maleri, finder man, at kompositionen stort set er den samme. Ved at gøre billedet højere i forhold til bredden er der dog skabt mere luft mellem figurerne og dermed mere samling på hovedgruppen med Thor og Tjalve. Ligeledes er klipperne til højre i forgrunden indskrænket noget, og våbenisenkrammet foran skitsens Tjalve fjernet eller ryddet op. Især er der sket en ændring af figurerne. Stikkets Thor, klædt i ringbrynje, brystpanser og ankelstøvler med den fjerbuskprydede hjelm i forgrunden slutter sig til de teaterlignende illustrationer til Suhms samlede værker fra 1790'erne, som bl.a. Thorvaldsen leverede (fig. 3). Sandsynligvis har stilen været den samme i Koops billede med Hagbard og Signe fra 1818. På det store billede fra 1823 er Thor nøgen bortset fra det karakteriserende bælte, sandalerne og et diskret anbragt bukkeskind, men stillingen er den samme som på stikket af skitsen bortset fra højre hånds og fods drejning. På stikket kommer Vølven strygende ind fra højre i billedets overkant med hår og draperifolder som parallelle vandrette linier i Flaxman-stil. På maleriet ses mere i overensstemmelse med Oehlenschlägers tekst en stående kvindefigur, halvt skjult af tåger, med slør om hovedet. Kun den manende, udstrakte højre arm genfindes fra skitsen. Tjalve på maleriet er blevet en roligere mere udstrakt skikkelse, og Loke i baggrunden er gjort lidt mindre teatralisk end skitsens luskende skikkelse, der trykker sig bag kappen ligesom Eckersbergs Loke på *Balders død* fra 1817.

Forskellen mellem skitse og færdigt maleri er let forklarlig gennem to års ophold i Rom med stærk indflydelse af såvel antikken som den samtidige nyklassicisme. Som nævnt har Koop stort set beholdt Thors stilling fra skitsen, men i den nøgne figur ser man bedre slægtskabet med Herkules og andre sværvægttere i den græsk-romerske mytologi. Thors benstilling har en nær parallel i den *Ludovisiske Ares* i Museo Nazionale Romano (fig. 4), og den ludende stilling med den åbne overkrop forekommer hos andre antikke figurer fra Lysippos' skole.¹⁴ Inspirationen til sejrherren, der sidder på sin døde modstander, så begges arme og ben danner en kompliceret komposition, kan komme fra Canovas *Theseus på Minotaurus*, 1781-83 (fig. 5). Den siddende helt er jo i det hele taget et almindeligt motiv, ofte i forbindelse med kvindeskikkelser som f.eks. på Thorvaldsens fire Christiansborgmedaljoner fra 1808 og hos Sergel. Men det er karakteristisk for Koops Thor, at der ikke er tale om en roligt hvilende, nærmest tronende helt. I overensstemmelse med Oehlenschlägers romantiske figur sidder den i og for sig sejrrige helt træt og eftertænksomt støttet mod sin hammer som taber på slagmarken og lytter til Ragnarok-varslerne. Stillingen findes spejlvendt hos Gottfried Schadows *Vulkan*, udført som bordopsats i 1787.¹⁵ Thors

14. Margarete Bieber: *The Sculpture of the Hellenistic Age*, New York 1961, fig. 103, 106-11.

15. Hans Mackowsky: *Die Bildwerke Gottfried Schadows*, Berlin 1951, s. 31-32.

Fig. 4. Lysippos' skole: *Ares Ludovisi*. Marmor. Museo Nazionale Romano, Rom.

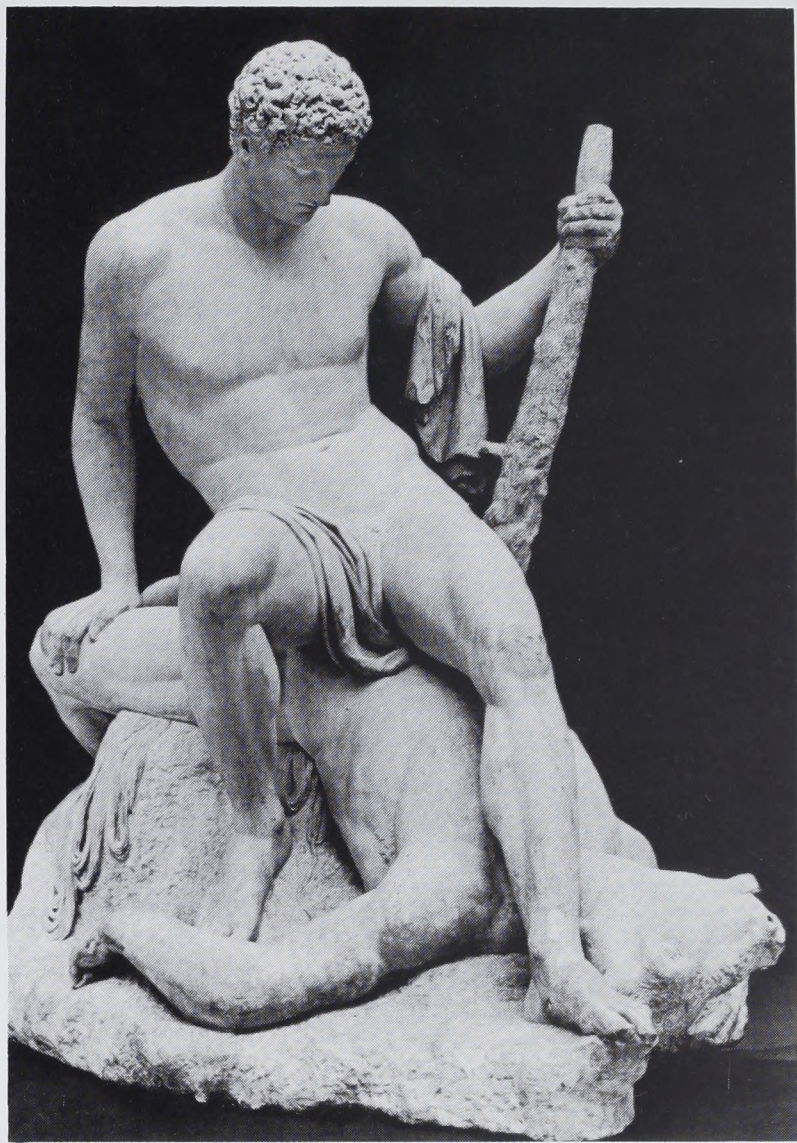

Fig. 5. Antonio Canova: *Theseus siddende på den dræbte Minotaurus*. 1781-83. Marmor. Victoria and Albert Museum, London.

16. Alfred Kamphausen: *Asmus Jakob Carstens*, Neumünster 1941, s. 125, Taf. 11. *Les Argonautes*. Inventées et dessinées par Asmus Jacques Carstens et gravées par Joseph Koch, Rom 1799, pl. VI. (Thorvaldsens bogsamling, nr. 342).

17. KB, *Collinske Brevsamling*, XXIII a, nr. 74.

18. *Kunstakademiets Bibliotek*, Samling af modeltegninger, nr. 241.

stemningsmæssige holdning, men ikke præcis stillingen, kan også sammenlignes med A. J. Carstens' Herkules i *Orpheus og Chirons sangdyst* fra *Argonautertoget*, 1792, en komposition, der også blev udgivet som omridsstik (fig. 6). Med tanke på Thor og Tjalfe kan det bemærkes, at Herkules' og Peleus' store kroppe her er modstillet myge drengeskikkelser.¹⁶ Som bekendt optog Carstens Thorvaldsen og hans kreds meget. Koop meddelte således Collin den 30. maj 1824, at han planlagde at »udføre adskillige Arbeider til Dantes l'Inferno« komponerede af Carstens,¹⁷ men tilsyneladende er planen ikke blevet sat i værk.

I brevet den 30. maj 1824 til Collin beklagede Koop, at han ikke havde haft råd til at bruge dyre, levende modeller til det store billede. Han må derfor have benyttet egne tidligere studier eller kopieret andre forlæg som antydnet ovenfor. Kunstakademiets Bibliotek har bevaret den modeltegning, som Koop fik den store sølvmedalje for i 1819, påtegnet af Eckersberg. Det er en kraftig mandsskikkelse set bagfra med højre fremstrakte arm i stærk forkortning, træk der genfindes i Thor-billedet.¹⁸ Koop erhvervede sig senere ry som en god kopist og har utvivlsomt trukket på mange forskellige indtryk fra Roms kunstsamlinger, da han malede Thor-billedet.

Man må give anmelderen ret i, at Koop skabte en meget usam-

menhængende komposition med dårlig forbindelse mellem figurerne i billedets planer. Om end Thor er vendt mod Vølven og belyses af skæret fra hendes fremtoning, eksisterer de så at sige ikke i samme rum. Meget af det scenemæssige og teatraliske fra skitsen hænger ved trods det færdige billedes roligere, mere klassiske op-sætning.

Koop havde store aspirationer, men fik en sørgelig skæbne. Hans Christiansborg-drømme gik aldrig i opfyldelse, skønt han i en ansøgning 1. maj 1829 til Fonden ad Usus Publicos søgte om en bestilling til slottet eller en anden offentlig bygning. Med støtte fra samme fond malede han senere et par andre store kompositioner, men han mislykkedes i sit forsøg på at blive agreeret ved Akademiet på *Moses slår vand af klippen*, malet i Rom 1826. Hans breve til Jonas Collin, der som sekretær for Fonden ad Usus Publicos hjalp Koops ansøgninger igennem, vidner om fortvivlede økonomiske forhold og en forgæves kamp for at slå igennem med store kompositioner. Thorvaldsen støttede flere gange med anbefalinger og bestilte ko-

Fig. 6. J. A. Koch efter A. J. Carstens: Sangdysten mellem Orpheus og Chiron. *Les Argonautes*, Rom 1799, tav. VI. Thorvaldsens bogsamling.

Fig. 7. H. E. Freund: *Siddende Thor*. 1829. Gips, originalmodel. Kunstakademiet, deponeret Ny Carlsberg Glyptotek. Foto NCG.

pier, bl.a. af portrætter af sig selv. »Den arme Koop«, som der står i en af Thorvaldsens anbefalinger (30. oktober 1830), måtte efterhånden renoncere på alle drømme om at blive en anerkendt monumentalmaler i Danmark. Han var til sidst taknemmelig for kopiarbejde.¹⁹

Koops tungsindige Thor fik en mere berømt efterfølger i H. E. Friends medlemsstykke (fig. 7). Ved Friends agreering den 8. december 1828 bestemte akademiforsamlingen, at medlemsstykket skulle være »En Statue, forestillende Thor i omtrent halv naturlig Størrelse«. Der var en vis tradition for at tage hensyn til aktuelle forhold og tidligere arbejder ved valg af medlemsopgaver, så et emne fra den nordiske mytologi var nærliggende for Freund, der havde arbejdet med sin Ragnarok-frise siden 1822 og i 1827 havde

19. KB, *Collinske Brevsamling*, XXIII a, nr. 73-82 (1824-43), nr. 79 (30/10 1830). Om Koops liv og værker, se også Philip Weilbach: *Nyt dansk Kunstnerlexikon*, I. Kbh. 1896, s. 586-90.

fået bestilling på den til Christiansborg. Friends *Thor* blev afleveret den 27. juli 1829, og samme dag blev han enstemmigt optaget som medlem.²⁰

Det var Friends eget valg at fremstille statuen af Thor som en siddende figur. Den tronende nordiske gud havde han skildret i Odin-statuetten fra 1825-26, en bearbejdelse af hans præmieudkast fra 1822. Medlemsstykkets Thor er en helt anden type. Han er en påfaldende modsætning til Ragnarok-frisens kæmpende helt, og er blevet opfattet forskelligt. Således mente Victor Freund, at »Guden hengiver sig til den efter det strænge Arbejde saa velgjørende Hvile; magelig støtter han Hagen til de over Hammeren lagte Arme ...« Hovedet opfattes som udtryksløst.²¹ Th. Oppermann fandt, at begejstringen manglede, og at resultatet kun blev en dygtig modelfigur, en Herkules-skikkelse.²² Også Arne Brenna så figuren som »et uforløst værk, som bærer tydeligt præg af at være pligtarbejde«, Friends »ulystbetonede afsked med den nordiske motivkreds«, og Kasper Monrad og Hans Edvard Nørregård-Nielsen er senest kommet ind på lignende tanker.²³

Umiddelbart kan man slutte sig til opfattelsen af *Thor* som en akademisk modelfigur, der bærer Friends melankolske temperament i sig. Men med Koops maleri in mente er det ikke usandsynligt, at Friends medlemsstykke egentlig er motiveret af Oehlenschlägers skildring af Thor, der modtager Volas varsler. *Nordens Guder* hørte jo til den litterære baggrund for Friends konkurrencearbejder fra 1822 og for Ragnarok-frisen. Da må man se den bøjede Thor som en helt, der er led ved kampen og knuget af varslernes gru. Det opadvendte, blanke ansigt kan være udtryk for en koncentreret, lyttende opmærksomhed.

Det er åbenbart, at *Den belvederiske torso*, som påpeget af Arne Brenna og Hans Edvard Nørregård-Nielsen, har været Friends antikke forbillede for *Thor*, der er fremstillet nøgen som på Ragnarok-frisen og på Koops maleri. Reminiscenser fra den brynjeklædte Thor, som omtales i *Nordens Guder*, ses i hjelmen med vinger på jorden til højre for Thor. Betydningen af de runde, takkede (strålende?) former under skindet, som Thor sidder på, er uklar for mig. Derimod har Freund tydeligt karakteriseret sin figur ved hammeren, den antikke tordenkile i venstre hånd og et hårbånd med stjerner. Man kan tælle elleve tydelige stjerner og ane en tolvte under en klumpet afstøbning eller reparation på båndet i nakken. Det kan bemærkes, at Bent Fogelbergs Thor-skitse fra 1818 (Nationalmuseum, Stockholm) krones af en krans med tolv stjerner. Fogelberg var sikkert her inspireret af Per Henrik Lings forestillinger om Eddaens figurer, udviklet i forelæsninger i Stockholm 1814-17 og delvis trykt 1819 i *Eddornas sinnebildslära*. Bihanget, hvor Thor omtales, er udgivet senere.²⁴ Om Thor hedder det, at han kunne udsmykkes

20. *Kunstakademiets Arkiv*, 1.1.22 Dagbog K, 8/11 1828, s. 79, 27/7 1829, s. 134.

21. V. Freund, *op.cit.* (note 3), s. 152-53.

22. Th. Oppermann: *Hermann Ernst Freund*, Kbh. 1916, s. 100.

23. Arne Brenna, *op.cit.* (note 5), s. 67, 69. Kasper Monrad, *op.cit.* (note 3), s. 30-31. Hans Edvard Nørregård-Nielsen, *op.cit.* (note 3), s. 43-45.

24. *Förteckning ...* 1818, nr. 107 (se note 7), Josephson, *op.cit.*, (note 5), s. 99-100. *Samlade arbeten af P. H. Ling*. Utgifne under ledning af B.v.Beskow, II, Stockholm 1866, s. 439, 448-49.

Fig. 8. J. F. Clemens efter
N. A. Abildgaard: *Sokrates*.
1786. Stik. Kunstakademiet.
Foto Jørgen Watz.

med en krone af tolv perler eller stjerner som symbol på årets tolv måneder. Disse tolv stjerner omtales ikke i de aktuelle danske Edda-udgaver eller gendigtninger af Nyerup, Grundtvig, Finn Magnussen eller Oehlenschläger.²⁵ Dog kommer Finn Magnussen ind på dem i sine *Bidrag til nordisk Archæologie* fra 1820, hvor han oplyser, at flere svenske forfattere (med henvisning til Erik Olsson og Johannes og Olaus Magnus) beretter, »at Thor hos dem i Hedenoldstider var bleven forestilt med Krone paa Hovedet, samt en Krands af 12 Stjerner i Haanden (som da vel skulde betegne de 12 Himmelstegn eller Gudeborge)«. ²⁶

Både Koops og Freunds Thor-figurer må ses på baggrund af en skare af romantiske, grublende skikkelser, som kan eksemplificeres gennem Abildgaards *Sokrates* (fig. 8). Men Oehlenschlägers stærke, digteriske skildring af Thor som den tungsindige helt kunne blive en aktuel inspiration, der tilpassedes indtrykkene fra Roms antik og nyklassicisme.

25. R. Nyerup: *Edda eller Skandinavernes hedenske Gudelære*, Kbh. 1808. Nik. Fred. Sev. Grundtvig: *Nordens Mytologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mythologer*, Kbh. 1808. R. Nyerup: *Wörterbuch der skandinavischen Mythologie*, Kbh. 1816. Finn Magnussen: *Den ældre Edda*. I-IV, Kbh. 1821-23.

26. Finn Magnussen: *Bidrag til nordisk Archæologie meddeelte i Forelæsninger*, Kbh. 1820, s. 135.